

Ettepanek sihtfinantseerimiseks (esitatakse rõhuasetusena informatsiooni taustale, näitamaks senitehtut ning osutamaks edasivaatele)

1. R & D PROJEKTI ÜLDANDMED

1.1. Projekti nimetus ja teostamise aeg: Üldhariduskooli õppekava teoreetiliste ja praktiliste probleemide uurimine : uus õppekavakultuur: õppekava arendus. 01.01.2000 - 31.12.2005

1.2. Peamine projektiteostaja: TPÜ Haridusuuringute Instituudi uurimisgrupp.
 aadress: Narva mnt. 25, Tallinn, 10120
 telefonid: 6345895 ja 6587691, kontaktisik magister Juta Veimer

1.3. Teised partnerid: TPÜ Haridusuuringute Instituudi teised uurimisgrupid; EV Haridusministeeriumi õppekavatalitus; Haridusministeeriumi ainenõukogud; mõnede välisriikide vastavad teadusstruktuurid, kellega on projekti teostamise ajaks loodud tööalased kontaktid (projekti üldkontuuride esitamise hetkel on need kujunemisjärgus).

2. PROJEKTI KIRJELDUS

2.1. Informatsiooni taust

TPÜ õppekava uuringute labor on rea aastate jooksul uurinud õppekavaga ja õppeprotsessiga seonduvaid probleeme. Laboris töötati ka välja riikliku õppekava (RÕKi) üldalused¹. Viimasel kahel aastal on endise õppekava labori baasil kujunenud töögrupi poolt uuritud õppeprotsessiga seonduvaid probleeme, kaasates selleks ka 3 eesti ja 4 vene õppekeele üldhariduskooli.

1997/98 õppeaastal algas Eesti üldhariduskoolides Eesti põhi- ja keskkoolide riikliku õppekava rakendamine. Teatavasti toob mistahes uuendus endaga kaasa nii positiivseid nihkeid kui ka probleeme, sh tõkkeid uuenduste elluviimisel. Osa probleeme tuleneb koolivälistest, osa ka koolisestest asjaoludest.

Riikliku õppekava elluviimise põhiraskus lasub koolil. Et koolile selles töös vajalikku abi osutada, on vaja konkreetsemalt teada, milliste probleemide ees kool seoses õppekava tegeliku rakendamisega seisab ja mida on vaja teha nende probleemide lahendamiseks. Seetõttu esitas Haridusministeerium TPÜle tellimuse lähteuuringuks¹, kavandamiseks riikliku õppekava rakendamiseks vajalikku uurimis- ja arendustööd.

Lähteuuringu teostamisel tugineti TPÜ õppekava uuringute labori viimaste aastate töötulemustele õppekava uurimise - õppeprotsessi innoveerimise alal. Eesmärgiga selgitada RÕKi elluviimisega seonduvaid potentsiaalseid muutusi, tõkkeid uuenduste elluviimisel, ressursse ning võimalikke meetmeid probleemide lahendamiseks, aga samuti kavandada vastavat uurimis- ja arendustööd, viidi 1998.a. detsembris läbi ekspertküsitlus kümnes koolis. Koolidel paluti olla eksperdi rollis ja kõnelda võimalikult paljude koolide nimel. Küsitlus viidi läbi rühmaintervjuudena. Koolid valiti võimalikult erinevad: arendusprojektides agaralt kaasa löönud koolid, nn eliit- ja tavakoolid, linna- ja maakoolid. Selgitamiseks õppekava probleemide peegeldumist avalikus arvamuses, vaadeldi kõnesoleva temaatika käsitlemist nii üld- kui erialases ajakirjanduses.

¹ Eesti Vabariigi Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava üldalused, projekt. - Tallinna Pedagoogikaülikool, õppekava uuringute labor, 1994. - 66 lk.

Uuringu tulemusel esitati olukorra analüüs ning töötati välja ettepanekud uurimis- ja arendusprogrammide koostamiseks õppekavaga seonduvates võtmevaldkondades.²

Kokkuvõtvalt näitas lähteuuringus, et

- koolid respektiivivad riiklikku õppekava kui õpetust reguleerivat mehhanismi, kuigi õppekava funktsioone tähtsustavad pedagoogide erinevad rühmad erinevalt;
- RÕK toob kaasa positiivseid tulemusi nii koolidele tervikuna kui ka õpilaste, õpetajate, koolide juhtkondade ning lastevanemate vaatenurgast vaadatuna, kuigi on ka negatiivseid mõjusid. Vastates küsimusele, kas positiivne kaalub üle negatiivse või vastupidi, otsustas valdav enamus eksperte positiivse kasuks. Eelkõige tunnustatakse õpilaste suuremat valikuvabadust, avaramaid võimalusi isiksuse arenguks, koolide suuremat otsustamisõigust, õpetaja suuremat võimalust loovuseks, jne;
- RÕKi realiseerimist toetavad: õpetajate enamiku õpihimu, nende baaskompetentsus; suurema osa õpetajate tahe anda endast parim, kõrge õpetamismotivatsioon; osa kodude toetus; positiivsed muutused õpikeskkonnas arvutite näol;
- RÕKi realiseerimist takistavad: osa õpetajate ebapiisav pädevus, võimaluste puudumine nõu saamiseks (kõik haridusinstituudid Eestis likvideeritud!); õpikute ja muude õppevahendite probleem; finantside vähesus;
- RÕKiga kaasnevatest negatiivsetest nähtustest tõusetuvad kõige enam järgmised: õpilaste õppekoormuse suurenemine; õpetajate ülemäära suurenenud töökoormus ning samaaegselt ebakindlus, hirm, et tehakse midagi valesti; käärid gümnaasiumi ja kõrgkooli vahel, vastuolu kontsentreerub riigieksamites, puudub ühtne arusaam gümnaasiumi funktsioonidest; viimatinimetatu viib ekspertide arvates sotsiaalselt teravate probleemide tekkele - kui gümnaasium orienteerub eelkõige ülikoolile, siis suureneb väljalangevus põhikoolist (on juba ohtlikult suurenenud!), sest põhikoolid joonduvad ülikoolidele orienteeruvate keskkoolide järgi;
- RÕKi ümbertöötamisel tuleb ekspertide arvates esmajoones: määratleda selgemini põhikooli ja gümnaasiumi funktsioonid; määratleda riiklik miinimumstandard; piiritleda selgemini obligatoorne ja fakultatiivne õppesisu; vähendada ainekavade mahtu, muuta need jõukohasemaks (eakohasemaks); parandada ainetevahelist integratsiooni; seada ainekavades sisse klassipiirid, kaasa arvates nõuetes õpitulemustele; sõnastada nõuded õpitulemustele selgemalt, konkreetsemalt; töötada välja hindamisnõuded; likvideerida riigieksamite konflikt õppekava avatuse põhimõttega;

² Tellimus lähteuuringuks esitati Tallinna Pedagoogikaülikooli uurimisgrupile (projekti juht S. Õispuu) haridusministri käskkirjaga nr. 191, 01. okt. 1998.a.

³ Aruanne lähteuuringu kohta "Eesti põhi- ja keskkooli riikliku õppekava (RÕK) rakendamise tulemuslikkuse ja RÕK'i arendusega seonduvate probleemide uurimise kavandamine". TPÜ, 1998 (77 lk., käsikiri).

Lähteuringu tulemused toetasid ja konkretiseerisid uurimisgrupi poolt püstitatud põhihüpoteesi õppekava eri tasandite (makro- ehk ühiskonna, meso- ehk organisatsiooni, mikro- ehk operatsionaalne) omavahelisest seotusest ja raskustest leida probleemidele lahendusi, toimides vaid ühel konkreetsel tasandil. Uurimisgrupi arvates tuleks õppekava arendustegevus korraldada nii, et kutsutaks esile süsteemsed muutused kõikide tasandite võtmekohtades korraga. Aruandes määratletakse uurimis-arendustegevuse valdkonnad (kokku 10, näiteks üldkeskhariduse funktsioonid ja koht haridussüsteemis; kõrgkoolide ootused kõrgkooliastuja suhtes; üldhariduse riiklik õppekava, st haridusstandardid; õpitulemuste kontroll ja hindamine, riigieksamid, jne) ning konkretiseeritakse iga valdkonna puhul nii uurimistegevus kui arendus- ja muud vajalikud tegevused olukorra lahendamiseks. Õppekava uurimine ja arendamine nendes valdkondades peaks toimuma omavahel seostatud uurimisprogrammide alusel. Uurimismetoodiline baas ülesannete lahendamiseks peaks olema mitmekesine: teoreetiline analüüs, võrdlevad uuringud, sotsiaalteaduste klassikalised meetodid, nagu küsitlused, intervjuud, tekstide sisu analüüs, aga ka projektlahenduste pakkumine. Õppekava problemaatika on kompleksse iseloomuga, üks probleem on seotud teisega. Uurimisgrupp leidis, et õppekava uurimis- ja arendustegevuseks oleks tarvis luua tunduvalt suurem uurimisgrupp, mille koosseisus peaks esialgu olema minimaalselt 25-30 inimest ning et see töögrupp võiks tegutseda TPÜ juurde juba loodud Haridusuuringute Instituudis, Haridusministeeriumi poolse sihtfinantseerimisega.

Vastavalt Haridusministeeriumi tellimusele ⁴ ning ühtlasi jätkates 1998. aastal alustatud tööd, teostatakse 1999. aastal projekti: Õppekava arendus: üldosa: ainestandardite konstrueerimine. Vastavalt tellimusele on projekti ülesandeks eelkõige ainenõukogudes/ainegruppides tehtava õpitulemuste täpsustamise töö juhendamine/koordineerimine. Enesestmõistetavalt ei ole juhendamine mõeldav ilma paralleelselt toimuva uurimistööta.

Töögrupp seadis endale järgmised uurimis- ja arenduseesmärgid:

1. Uurimiseesmärgid

- õppekava alased võrdlevad uuringud, eelkõige õpitulemuste määratlemise seisukohalt;
- üldhariduse riikliku õppekava (RÕK) analüüs, eriti üldosa ja ainekavade vastavuse seisukohalt;

2. Arenduseesmärgid

- ainenõukogude (ainegruppide) töö juhendamine ja koordineerimine seoses RÕKi arendamisega;
- ainenõukogudes (ainegruppides) toimunud õppeteemade ja õpitulemuste täpsustamise/korrigeerimise tulemuste läbivaatamine ja analüüs;
- konkreetsete ettepanekute sõnastamine riikliku õppekava üldossa paranduste/täienduste sisseviimiseks ning ainekavade korrigeerimiseks, eriti õpitulemuste määratlemise valdkonnas.

⁴ Haridusministeeriumi üldhariduse osakonna tellimus TPÜ-le Eesti üldhariduse lähteuringu "Eesti põhi- ja keskhariduse riikliku õppekava (RÕK) rakendamise tulemuslikkuse ja RÕKi arendusega seonduvate probleemide uurimise kavandamine" jätkamiseks, projekti juht S. Õispuu (kiri nr.4-2/1731, 09.03.1999).

2.3. 1999.a. oodatavad tulemused ja edasivaade

Lähteuuringu jätkuprojekti tulemusena esitatakse Haridusministeeriumile 31. detsembriks 1999.a. konkreetsed ettepanekud riikliku õppekava muutmiseks nii üldosa kui ainekavade kohta. **Kuid enesestmõistetavalt ei ole võimalik ühe aasta jooksul ja nii väikeste jõududega teostada õppekavauuringuid kuigivõrd põhjalikult.** Ettepanekud õppekava muutmiseks kujutavad endast siiski vaid ettepanekuid õppekava “pisiremondiks”, suuremate vastuolude kõrvaldamiseks, ilma milleta oleks raske jätkata normaalset koolitööd ning sooritada riigieksameid, teha tasemetöid. Õppekavagrupp peaks olema tunduvalt suurem, hõlmates esilagu vähemalt 20 teadurit, kaasa arvatud õppaineainete esindajad.

Ülalmainitud projekti raames tuleks alaprobleemidena eeloleva 5 aasta jooksul

- uurida üldkeskhariduse funktsioone ja kohta haridussüsteemis;
- õppekava alaste võrdlevate uuringute jätkamist;
- haridusstandardite konstrueerimise teoreetiliste mudelite väljatöötamist;
- arvutikasutuse pedagoogiliste aluste väljatöötamist;
- kontrolli ja hindamise aluste ning riigieksamite standardi väljatöötamist, lähtuvalt üldhariduse standardist;
- õppekomplektide (sealhulgas infotehnoloogiliste õppevahendite) koostamise aluste väljatöötamist;
- õpikute võrdlevat analüüsi ning koostamise didaktiliste aluste ja hindamiskriteeriumide väljatöötamist.

3. FINANTSEERIMINE

Haridusministeeriumi sihtfinantseerimisena 2,5 miljoni EEK ulatuses.

TPÜ Haridusuuringute Instituudi õppekava töögrupp